

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَ النَّصْرَىٰ ءَأَوْلِيَاءَ ۗ
بَعْضُهُمْ ءَأَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ
اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ
مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰ أَنْ تُصِيبَنَا
دَائِرَةٌ ۗ فَعَسَىٰ اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ
فِيُصِيبِحُوا عَلَىٰ مَا أَسْرَوْا فِي أَنفُسِهِمْ نَدِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَ
يَقُولُ الَّذِينَ ءَامَنُوا أَهٗؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ
أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ۗ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَاصْبَحُوا
خٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ
عَنْ دِينِهِ فَمَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ
أَذَلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكٰفِرِينَ يُجْهِدُونَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ۗ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَآءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ
وَ رَسُولُهُ ۗ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَ
يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَ هُمْ رٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ
وَ رَسُولَهُ ۗ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾

درس پنجم

امامت، تداوم رسالت

از آنجا که قرآن کریم، آخرین کتاب آسمانی و رسول خدا ﷺ خاتم پیامبران است، این سؤالات مطرح می‌شود که :

طرح و برنامه خداوند برای جامعه اسلامی، پس از رسول خدا ﷺ چیست؟
این جامعه در چه مسیری و چگونه باید حرکت کند؟
بعد از پیامبر اسلام ﷺ رهبری مسلمانان برعهده چه کسانی باید قرار بگیرد؟
چرا ائمه اطهار (علیهم‌السلام) نیز همچون پیامبر اکرم ﷺ معصوم از گناه هستند؟

پاسخ تفکر در حدیث صفحه ۶۹

پاسخ سوال ۱: به خاطر اینکه در مراسم حج که هزاران نفر شرکت می‌کردند از جانشینی حضرت علی (ع) آگاه شوند تا بعداً ادعا نکنند که پیامبر (ص) جانشینی برای خود نصب نکرده است

پاسخ سوال ۲: زیرا تداوم راه پیامبر وابسته به این بود که بعد از ایشان جانشین شایسته‌ای برای آن حضرت تعیین شود تا راه و منش ایشان را ادامه دهد پس انجام ندادن این مأموریت که باعث لطمه به دین و جامعه اسلامی می‌شد مساوی عدم انجام رسالت بود
پاسخ سوال ۳: نشانه‌ی معرفی امام علی (ع) به جانشینی پیامبر (ص) است و تبریک و دست دادن به منزله‌ی بیعت و قبول ولایت از جانب مردم است .

پاسخ سوال ۴: اولاً: پیامبر اسلام پیش از جمله (من کنت مولاه) فرمودند: (ایها الناس بالمومنین من انفسهم) همانطور که در جمله‌ی پیشین صحبت از ولایت است در جمله بعدهم باید صحبت از ولایت و سرپرستی باشد تا ارتباط معنوی در جمله محفوظ بماند.

ثانیاً: هیچ عاقلی باور نمی‌کند که پیامبر مردم را در شرایط و در آن هوای گرم نکه دارد و منظورش فقط این باشد که بگوید هر کس من دوست او هستم علی (ع) دوست اوست.

ثالثاً: اگر مولی به معنی دوست باشد ابلاغ نشدن چنین پیامی نمی‌تواند مساوی انجام نپذیرفتن رسالت الهی قرار گیرد.

۲. در مورد ادامه پیدا کردن دو مسئولیت پیامبر (ص) یعنی تعلیم و تبیین دین و ولایت و حکومت، پس از رحلت او سه فرض مطرح است آنها را بنویسید؟

برای رسیدن به پاسخ سؤالاتی که در ابتدای درس طرح شد، قبل از هر چیز لازم است مشخص سوال ۱: در میان مسئولیت‌های پیامبر کدام یک با رحلت ایشان پایان می‌پذیرد و کدام یک باید ادامه یابد؟

۱) در میان مسئولیت‌های سه‌گانه رسول خدا ﷺ، مسئولیت اول، یعنی دریافت و ابلاغ وحی به مردم، با ختم نبوت پایان می‌پذیرد و کتاب قرآن، آخرین کتاب آسمانی است و نیازی به آوردن کتاب جدیدی نیست. اما دو مسئولیت دیگر، یعنی «تعلیم و تبیین دین (مرجعیت دینی)» و «ولایت ظاهری»، پس از ایشان ~~در سرنوشتی پیدامی‌کنند؟ هنوز نیز نیاز جامعه هستند و ادامه دارند.~~ ۱

در این زمینه سه فرض مطرح است:

۲) ۱- قرآن کریم و پیامبر اکرم ﷺ در این باره سکوت کرده‌اند؛

۲- همچون مسئولیت اول، پایان این دو مسئولیت را نیز اعلام نموده‌اند؛

۳- جانشین را تعیین نموده و دو مسئولیت «تعلیم و تبیین دین» و «ولایت ظاهری» را بر عهده وی قرار داده‌اند. ۲

۳) ~~بطان فرض اول روشن است؛~~ زیرا قرآن کریم، هدایتگر مردم در همه امور زندگی است و ممکن نیست نسبت به این دو مسئولیت مهم که به شدت در سرنوشت جامعه اسلامی تأثیرگذار است بی تفاوت باشد. ۳ همچنین پیامبر اکرم ﷺ آگاه‌ترین مردم نسبت به اهمیت و جایگاه این مسئولیت‌هاست و نمی‌تواند از کنار چنین مسئله مهمی با سکوت و بی‌توجهی بگذرد. در حقیقت، بی‌توجهی به این مسئله بزرگ، خود دلیلی بر نقص دین اسلام است؛ و این در حالی است که دین اسلام کامل‌ترین دین الهی است.

• فرض دوم نیز صحیح نیست؛ زیرا نیاز جامعه به حکومت و تعلیم و تبیین دین، پس از رسول خدا ﷺ نه تنها از بین نرفت، بلکه افزایش هم یافت؛ (زیرا گسترش اسلام در نقاط دیگر، ظهور مکاتب و فرقه‌های مختلف، پیدایش مسائل و مشکلات جدید اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی را به دنبال داشت و نیاز به امام و رهبری که در میان انبوه افکار و عقاید، حقیقت را به مردم نشان دهد و جامعه را آن‌گونه که پیامبر اداره می‌کرد، اداره نماید، افزون‌تر می‌شد) ۶

علاوه بر اینکه اصولاً حکومت و اداره جامعه و تعلیم و تبیین دین، امری تمام‌شدنی و پایان‌پذیر نیست و همواره جامعه نیازمند حاکم و معلمی است که بتواند راه رسول خدا ﷺ را ادامه دهد و احکام اسلام را اجرا نماید.

• بنابراین، تنها فرض سوم، منطقی و قابل قبول است؛ یعنی (رسول اکرم ﷺ به فرمان خداوند، با تعیین جانشین، به تداوم تعلیم و تبیین دین و دوام حکومت پس از خود به شکل «امامت» فرمان داده و مانع تعطیلی این دو مسئولیت شده است) ۷

فیلم (۱): آیا پیامبر اکرم ﷺ که درباره جزئی‌ترین مستحبات سخن گفته، تکلیف جامعه پس از خودش را، مشخص نکرده است؟!

۳. قرآن در مورد تعیین جانشین برای انجام وظیفه تعلیم و تبیین دین و ولایت ظاهری

سکوت کرده است آیا فرض صحیح است؟

۴. بی‌توجهی به مسئله حکومت و ولایت خود دلیلی بر نقص دین اسلام است و نباید اینگونه باشد. ص غ

۷. طرح و برنامه خداوند برای جامعه اسلامی پس از رسول خدا (ص) برای انجام مسئولیت ولایت ظاهری (حکومت) و تعلیم و تربیت دین چه بود؟

۵. پس از رسول خدا (ص) به دو مسئولیت تعلیم و تبیین دین و ولایت ظاهری دیگر نیاز نیست و پایان می‌پذیرد. ص غ
۶. چرا پس از پیامبر (ص) نیاز جامعه به ولایت ظاهری (حکومت) و تعلیم و تربیت دین افزایش پیدا کرد؟

۸. چرا امامان باید از عصمت برخوردار باشند؟

۹. امامان کدام یک از مسئولیت‌های پیامبر (ص) را برعهده ندارند؟ پاسخ: دریافت و ابلاغ وحی

۱۰. چه کسی می‌تواند تشخیص دهد چه فردی شایسته امامت است؟ چرا؟

خداوند - زیرا فقط خداوند قادر به تشخیص عصمت که از ضرورت‌های امام شدن است می‌باشد.
تعیین امام

اکنون که نیاز به امام پس از رسول خدا ﷺ روشن شد، این سؤال پیش می‌آید که چه کسی امام را معین و معرفی می‌کند و چگونه می‌توان او را شناخت؟

از آنجا که امام همه مسئولیت‌های پیامبر اکرم ﷺ جز دریافت و ابلاغ وحی را دارد، بنابراین، باید همان صفات و ویژگی‌های پیامبر را نیز داشته باشد تا مردم به وی اطمینان کنند و راهنمایی‌های او را بپذیرند. از جمله این ویژگی‌ها «عصمت» است. البته تشخیص عصمت برای انسان‌ها ممکن نیست؛ یعنی انسان‌ها نمی‌توانند تشخیص دهند که چه کسی معصوم است و مرتکب هیچ گناهی نمی‌شود. بنابراین، همان‌طور که پیامبر از طرف خدا معرفی و معین می‌شود، تنها خداوند است که می‌تواند فرد شایسته مقام امامت را معرفی کند و به مردم بشناساند.

با تدبر در آیات و روایات مطمئن و مسلم نقل شده از پیامبر و مطالعه تاریخ اسلام درمی‌یابیم که خداوند، امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب را به جانشینی رسول خدا ﷺ و امامت بعد از ایشان منصوب فرموده و نیز امامان معصوم را پس از ایشان را معرفی کرده است. در اینجا به برخی از آیات و روایات مربوط به این مسئله می‌پردازیم.

۱- نزول آیه انذار: حدود سه سال از بعثت گذشته بود که این فرمان از جانب خداوند برای

پیامبر آمد: **۱. معروف به آیه انذار**
۲. همزمانی نزول این آیه با اعلام جانشینی حضرت علی (ع) برای اولین بار
وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ^۱
خویشان نزدیکت را انذار کن.

برای انجام این دستور، رسول خدا ﷺ چهل نفر از بزرگان بنی‌هاشم را دعوت کرد و درباره اسلام با آنان سخن گفت و آنان را به دین اسلام فراخواند و از آنان برای ترویج و تبلیغ اسلام، کمک خواست؛

همه مهمانان سکوت کردند و جوابی ندادند. در میان سکوت آنان، علی بن ابی طالب را که در آن زمان، نوجوانی بیش نبود، برخاست و گفت: **اعلام وفاداری حضرت علی (ع) به پیامبر (ص)**
«من یار و یاور تو خواهم بود، ای رسول خدا».

درخواست پیامبر ﷺ، سه بار مطرح شد و هر بار، همه سکوت کردند و تنها علی قاطعانه اعلام آمادگی و وفاداری کرد. پس از آن، پیامبر ﷺ دست آن حضرت را در دست گرفت، بیعت ایشان را پذیرفت و به مهمانان فرمود:

«همانا این، برادر من، وصی من و جانشین من در میان شما خواهد بود».^۲ در وصف: حضرت علی (ع)
معروف به حدیث یوم الدار
گوینده: پیامبر (ص)

نکته: ابتدا آیه ی انذار نازل شد سپس حدیث یوم الدار بیان شد.

۱- سوره شعراء، آیه ۲۱۴.

۲- تاریخ طبری، جریر طبری، ج ۲، صص ۶۳ - ۶۲؛ کنز العمال، متقی هندی، ج ۶، ص ۳۹۷ برای مطالعه کامل داستان، به کتاب «سلام بر خورشید» از سید علی اکبر حسینی، ج ۱، ص ۱۷۱ مراجعه کنید.

۱۱. آیه ی انذار در چه سالی نازل شد؟ پاسخ: حدود سه سال بعد از بعثت

۶۴

۱۲. خداوند و پیامبر (ص) در کدام آیات و روایات علی علیه السلام را به عنوان جانشین خود انتخاب کرده است؟

پاسخ: در آیات ۱. انذار ۲. ولایت ۳. تطهیر و در احادیث ۴. جابر ۵. ثقلین ۶. غدیر

۱۳. در آیه ولایت چه چیزی مشخص شده است؟ پاسخ: ویژگی های ولی و سرپرست مسلمان را مشخص کرده است

۱۴. متن قرآنی و ترجمه ی آیه ی ولایت را بنویسید؟

تفکر

به نظر شما تعیین جانشین توسط پیامبر ﷺ آن هم در شرایطی که ایشان هنوز موفقیتی کسب نکرده بود و حتی خویشانش نیز دعوت او را نپذیرفته بودند، چه پیام هایی در برداشت؟
اولاً، جانشینی پیامبر چنان اهمیتی دارد که از همان روزهای اول دعوت باید برای مردم مشخص شود.
ثانیاً، جانشینی پیامبر ویژگی هایی دارد که نمی توان آن را به انتخاب مردم واگذار کرد. به همین جهت باید از همان ابتدا به مردم معرفی شود تا مردم آن جانشین را بشناسند

۲- **نزول آیه ولایت**: در یکی از روزها، فرشته وحی از جانب خداوند آیه ای بر پیامبر نازل کرد که در آن ویژگی های ولی و سرپرست مسلمانان مشخص شده بود:

﴿۱۴﴾ **إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ**

وَالَّذِينَ آمَنُوا

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ

وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ

همانا ولی شما فقط خداوند و رسول او

و کسانی اند که ایمان آورده اند.

همان ایمان آورندگانی که نماز را بر پا می دارند

و در حال رکوع زکات می دهند ۱۴

با نزول این آیه، رسول خدا ﷺ دریافت که چنین واقعه ای رخ داده و کسی در رکوع صدقه داده است و خداوند قصد معرفی او را دارد؛ با شتاب و در حالی که آیه را می خواند و مردم را از آن آگاه می کرد، به مسجد آمد و پرسید:

چه کسی در حال رکوع صدقه داده است؟

فقیری که انگشتی در دست داشت، به حضرت علی رضی الله عنه که در حال نماز بود، اشاره کرد و گفت: این مرد در حال رکوع، انگشت خود را به من بخشید.

مردم که از محتوای آیه با خبر شده بودند، تکبیر گفتند و رسول خدا ﷺ نیز، ستایش و سپاس خداوند را به جا آورد.

نزول این آیه در چنین شرایطی و اعلام ولایت حضرت علی رضی الله عنه از جانب رسول خدا ﷺ، برای آن

بود که مردم با چشم ببینند و از زبان پیامبر بشنوند تا امکان مخفی کردن آن نباشد. ۲

دانش تکمیلی

با توجه به اینکه امام علی رضی الله عنه در نماز حضور قلب داشتند، چگونه متوجه درخواست فقیر شدند؟
برای مشاهده پاسخ این سؤال به سایت گروه قرآن و معارف بخش «دانش تکمیلی» مراجعه کنید.

۱- سوره مائده، آیه ۵۵.

۲- بیشتر مفسران و مورخان اهل سنت و شیعه، از جمله طبری، رازی، نعلبی، قشیری، خوارزمی، ابن حجر و ابن کثیر، این آیه را درباره امام علی رضی الله عنه دانسته اند. برای کسب اطلاعات بیشتر، به کتاب العدیر از علامه امینی، ج ۲، ص ۱۵۶ مراجعه کنید.

◀ معروف به: آیه ی ولایت

◀ در شأن: حضرت علی (ع)

◀ زمان نزول آیه: هنگام نماز خواندن حضرت علی (ع)

◀ بیان ویژگی های ولی و سرپرست مسلمانان: ۱. ایمان آورده اند. ۲. نماز بر پا می دارند. ۳. در حال رکوع زکات می دهند.

۱۵. حدیث جابر در کجا نازل شد؟ پاسخ: مدینه

۱۶. حدیث جابر پس از نزول کدام آیه و توسط چه کسی گفته شد؟

پاسخ: پس از نزول آیه ۵۹ نساء (همان آیه ی اطاعت - اولی الامر) - توسط پیامبر (ص) گفته شد.

۳- حدیث جابر: در یکی از روزها، در مدینه، جبرئیل بر پیامبر نازل شد و آیه ۵۹ سوره نساء را برایشان خواند که قسمتی از آن چنین است:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
أَطِيعُوا اللَّهَ

ای مؤمنان،
از خدا اطاعت کنید

وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ ...

معمولاً وقتی آیه ای نازل می شد و حکم کلی موضوعی را بیان می فرمود، یاران رسول خدا ﷺ نزد ایشان می آمدند و جزئیات حکم را می پرسیدند. مثلاً وقتی که آیات نماز نازل شد، یاران ایشان می خواستند چگونه نماز خواندن را بدانند از این رو، پیامبر اکرم ﷺ به مسجد آمد و به آنان فرمود: «این گونه که من نماز می خوانم، شما هم بخوانید». آن گاه نماز خواندن را به آنان تعلیم داد. وقتی این آیه هم نازل شد، جابر بن عبدالله انصاری نزد رسول خدا ﷺ آمد و گفت: «یا رسول الله، ما خدا و رسول او را شناخته ایم. لازم است «اولی الامر» را نیز بشناسیم.» رسول خدا ﷺ فرمود:

«ای جابر، آنان جانشینان من و امامان بعد از من اند. نخستین آنان علی بن ابی طالب است و سپس به ترتیب، حسن بن علی، حسین بن علی، علی بن الحسین، محمد بن علی؛ و تو در هفتم پیری او را خواهی دید و هر وقت او را دیدی، سلام مرا به او برسان. پس از محمد بن علی به ترتیب، جعفر بن محمد، موسی بن جعفر، علی بن موسی، محمد بن علی، علی بن محمد، حسن بن علی و پس از ایشان فرزندش می باشد که هم نام و هم کنیه من است. اوست که از نظر مردم پنهان می شود و غیبت او طولانی می گردد تا آنجا که فقط افرادی که ایمان راسخ دارند، بر عقیده به او باقی می مانند».^۲

محکم

حدیث: جابر < مکان نقل: مدینه < گوینده حدیث: پیامبر (ص)
مخاطب: جابر بن عبدالله انصاری < موضوع حدیث: توضیح آیه اطاعت
< براساس این حدیث، جابر بن عبدالله انصاری پنج امام اول را دید.

فیلم (۲): سروده ای در مدح اهل بیت ﷺ

ارتباط میان آیه و حدیث

- با تفکر در آیه ۵۹ سوره نساء و حدیث جابر، پیام های زیر را تکمیل کنید.
- ۱- مسلمانان باید از **خدا** ، **رسول** و **اولی الامر** اطاعت کنند.
- ۲- از آنجا که این سه اطاعت در کنار هم قرار گرفته اند؛ سربچی از هر مورد **گناه و عملی حرام** است.

پیام های
آیه ی
اطاعت

۱- صحیح بخاری، محمد بن اسماعیل البخاری، جزء ۸، ص ۹.
 ۲- در فرهنگ و آداب و رسوم عرب برای افراد علاوه بر اسم، لقب و کنیه می گذارند و برای احترام شخص را با کنیه و یا لقب صدا می زنند. کنیه پیامبر «ابوالقاسم» و لقب ایشان «امین» است.
 ۳- کفایه الاثر، خزاز رازی، چاپ قدیم، ص ۸؛ ینایع الموده، سلیمان بن ابراهیم القندوزی، ص ۴۹۴ و اثبات الهداة، شیخ حرّ عاملی،

۱۷. پیامبر (ص) حدیث جابر را در جواب چه شخصی بیان کرد؟ پاسخ: جابر بن عبدالله انصاری

۱۸. در حدیث جابر، پیامبر (ص) به جابر بن عبدالله انصاری گفت که کدام امام را در ایام پیری خواهی دید؟

پاسخ: محمد بن علی (یا همان امام باقر(ع))

۱۹. متن عربی و ترجمه ی حدیث ثقلین را بنویسید؟

۲۰. پیامبر (ص) در روزهای آخر عمر کدام حدیث را به طور مکرر تکرار می کرد؟ پاسخ: حدیث ثقلین

۲۱. حدیث منزلت توسط چه کسی و در وصف چه کسی بیان شد؟ از زبان پیامبر اکرم (ص) در وصف حضرت علی (ع)

۳- از آنجا که مصداق **اولی الامر** در آیه مشخص نشده، برای آگاهی مردم و اشتباه نکردن آنها لازم است که رسول خدا ﷺ آن ها را معرفی کند.

۴- بنا بر سخن پیامبر اکرم ﷺ کسانی که مصداق **اولی الامر** هستند، عبارت اند از: دوازده امام معصوم (ع) از امام علی (ع) تا حضرت مهدی (ع)

پیام آیه ی اطاعت

۴- **حدیث ثقلین**: پیامبر اکرم ﷺ به طور مکرر، از جمله در روزهای آخر عمر خود، می فرمود:

﴿إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ﴾^{۱۹} من در میان شما دو چیز گران بها می گذارم:

كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي

کتاب خدا و عترتم، اهل بیتم را.

چنگ بزیند - ارتباط مستحکم داشته باشید

اگر به این دو تمسک جویند

مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا **علت** تمسک به قرآن و اهل بیت

لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا **معلول** گمراه نشدن همیشگی

هرگز گمراه نمی شوید

و این دو هیچ گاه از هم جدا نمی شوند

وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا

تا اینکه کنار حوض کوثر بر من وارد شوند. ^{۱۹}

حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ

تفکر در حدیث

با تفکر در این حدیث، این پیام ها استخراج می شود:

۱- همان طور که قرآن و پیامبر از هم جدا نمی شوند، قرآن و اهل بیت ﷺ نیز همواره با هم اند.

۲- همان طور که قرآن همیشگی است، وجود معصوم نیز در کنار آن همیشگی است.

۳- در صورتی مسلمانان گمراه نمی شوند که به قرآن و اهل بیت تمسک جویند.

۴- نمی توان برای هدایت و سعادت اخروی، فقط از یکی از دو یادگار پیامبر ﷺ پیروی کرد؛

بلکه باید هم به قرآن و هم عترت (اهل بیت) متمسک شد.

۵- **حدیث منزلت**: وقتی خداوند حضرت موسی ﷺ را مأمور مبارزه با فرعون کرد، آن حضرت

از خداوند خواست که برادرش هارون را مشاور، پشتیبان و شریک در امر هدایت مردم قرار دهد.

خداوند نیز درخواست حضرت موسی ﷺ را پذیرفت^۲ و او را مشاور و وزیر وی قرار داد.

پیامبر اکرم ﷺ نیز بارها به حضرت علی ﷺ فرمود:

۱- صحیح مسلم، مسلم بن حجاج نیشابوری، ج ۴، ص ۱۸۷۳، روایت شماره ۲۴۰۸؛ این حدیث متواتر است و آن قدر از علمای اهل سنت و شیعه نقل شده است که جای تردید ندارد. برای کسب اطلاعات بیشتر به کتاب امام شناسی، علامه حسینی تهرانی، ج ۱۳، مراجعه کنید.

۲- سوره طه، آیات ۲۹ تا ۳۵.

جایگاه حضرت علی (ع) نزد پیامبر (ص)
مانند جایگاه هارون نزد حضرت موسی (ع) است
یعنی مشاور، پشتیبان و شریک در امر هدایت بود.

۲۲ (تو برای من

به مانند هارون برای موسی هستی؛

جز اینکه بعد از من پیامبری نیست.) ۲۲

أَنْتَ مَتَّى

بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى

إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي^۱

۶- حدیث غدیر^۲ پیامبر گرامی اسلام در سال دهم هجرت عازم مکه شد تا فریضه حج را به جا آورد. این حج که در آخرین سال زندگی ایشان^۱ برگزار شد، به «حَجَّةُ الْبَلَاغِ^۳» و «حَجَّةُ الْوُدَاعِ» مشهور است. در این حج، هزاران نفر شرکت کرده بودند، تا روش انجام دادن اعمال حج را از رسول خدا ﷺ فراگیرند و حج را با ایشان به جا آورند. پس از برگزاری حج و در مسیر بازگشت به مدینه، در روز هجدهم ماه ذی الحجة، در محلی به نام غدیر خم این آیه نازل شد:

مخاطب آیه: پیامبر (ص)

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ

خواست خدا از پیامبر:

بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ

ابلاغ پیام و انجام ماموریت

وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ

(اعلام جانشینی حضرت علی (ع))

فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ

اهمیت این ماموریت:

وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ

به اندازه تمام وظیفه رسالت است

تضمین امنیت پیامبر (ص) توسط

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ^۴

خداوند از خطرات بزرگ این ماموریت

ای رسول،

آنچه از سوی پروردگارت بر تو نازل شده برسان،

و اگر چنین نکنی،

رسالتش را ادا نکرده‌ای

و خداوند تو را از مردمان حفظ می‌کند؛

خداوند، کافران را هدایت نمی‌کند.

تدبّر در قرآن

در آیه بالا، تدبّر کنید و به سؤال‌های زیر پاسخ دهید.

- ۱- خداوند چه فرمانی به پیامبر می‌دهد؟ آنچه که بر او نازل شده به مردم برساند و ابلاغ کند.
- ۲- اهمیت این فرمان چقدر است؟ به اندازه ای که اگر انجام نشود، اصل رسالت به انجام نرسیده است.
- ۳- چرا خداوند به پیامبر اکرم وعده می‌دهد که او را حفظ خواهد کرد؟ زیرا ابلاغ این پیام منافع برخی را به خطر می‌انداخت و احتمال آن بود که به مخالفت برخیزند.

بعد از نزول این آیه، پیامبر اکرم ﷺ دستور داد همه توقف کنند تا بازماندگان برسند و آنان که پیش رفته‌اند، برگردند. ظهر شده بود؛ ابتدا نماز را به جا آوردند و سپس، پیامبر در یک سخنرانی مهم و مفصل با مردم سخن گفت و آنان را برای دریافت آن پیام بزرگ آماده کرد. آن حضرت در قسمتی از سخنرانی از مردم پرسید:

- ۱- علامه حسینی تهرانی رحمته الله علیه در جلد دهم امام‌شناسی می‌گوید که این حدیث مورد اتفاق علمای اسلام از اهل سنت و شیعه است. همچنین: ینابیع المودة، سلیمان بن ابراهیم القندوزی، باب ۶، ص ۵۰.
- ۲- واقعه غدیر هفتاد روز قبل از وفات پیامبر اتفاق افتاد.
- ۳- الکامل فی التاریخ، ابن اثیر، ج ۲، ص ۳۰۳ و الغدیر، علامه امینی، ج ۱، ص ۳۱.

۲۴. آیه ی تبلیغ در کجا و در چه روزی نازل شد؟ پاسخ: در مسیر بازگشت به مدینه در محلی

۶۸ به نام غدیر خم - در روز ۱۸ ذی الحجة سال دهم هجری

۲۵. نکته: ابتدا آیه تبلیغ نازل شد بعد حدیث «یا ایها الناس من اولی الناس بالمؤمنین» و سپس حدیث غدیر بیان شد.

۲۷. چرا امامان نیز باید از مقام عصمت برخوردار باشند؟

۲۸. کدام آیه ی قرآن به عصمت اهل بیت (ع) اشاره دارد؟ پاسخ: آیه ی تطهیر

مقدمه بیان حدیث غدیر ← **اَیُّهَا النَّاسُ** ای مردم،

مَنْ أَوْلَى النَّاسِ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ --- چه کسی به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است؟

گفتند: خدا و پیامبرش بر ما ولایت و سرپرستی دارند.

سپس فرمود:

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ

هر کس که من ولئی و سرپرست اویم،

فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ

علی نیز ولئی و سرپرست اوست

و این جمله را سه بار تکرار کرد.

در پایان سخنرانی نیز از حاضران خواست که مطالب گفته شده را به غایبان برسانند. پس از آن،

مردم برای عرض تبریک و شادباش به سوی امام آمدند و با وی بیعت کردند.^۲

فیلم (۳): حضرت علی (ع) در سخن بزرگان اهل سنت

در وصف ماجرای غدیر: حاضران به غایبان برسانند

حدیث: پیامبر (ص)

زمان نقل: سال دهم هجرت

مکان نقل: غدیر خم

مخاطب آیه: مردم

معروف به حدیث غدیر
اعلام جانشینی حضرت علی (ع)

تفکر در حدیث

درباره واقعه بزرگ غدیر بیندیشید و به سؤال های زیر پاسخ دهید:

الف) چرا مراسم غدیر هم زمان با بزرگ ترین اجتماع مسلمانان برگزار شد؟ پاسخ صفحه ۶۲

ب) چرا خداوند انجام ندادن این مأموریت را مساوی با عدم انجام رسالت اعلام کرد؟ پاسخ صفحه ۶۲

ج) تبریک و تهنیت مردم به حضرت علی (ع) پس از پایان مراسم، نشانه چیست؟ پاسخ صفحه ۶۲

د) چرا کلمه «مولی» در حدیث غدیر به معنای سرپرست است، نه دوست؟ پاسخ صفحه ۶۲

عصمت ائمه اطهار (ع)

۲۷ (از آنجا که امام علی (ع) و دیگر امامان (ع) دو مسئولیت رهبری و مرجعیت دینی مسلمانان را پس از رسول خدا (ص) بر عهده دارند، ضروری است که آنان نیز مصون از گناه و خطا باشند). چنان که توضیح داده شد، ضرورت داشتن این ویژگی، یکی از دلایل معرفی امام از جانب خداست. در آیاتی از قرآن کریم و سخنان رسول خدا (ص) به این مسئله اشاره شده است. یکی از آنها نزول آیه تطهیر است. اُمِّ سَلَمَه، همسر رسول خدا (ص) می گوید: روزی ایشان در خانه استراحت می کرد که دختر بزرگوارش فاطمه زهرا (ع) وارد شد و سلام کرد. پیامبر (ص) پاسخ داد و ایشان را به کنار خود

۱- یعنی، چه کسی بر آنها ولایت و سرپرستی دارد و باید به فرمان هایش عمل کنند؟

۲- واقعه غدیر را اندیشمندان با مدارک زیاد در کتاب های خود آورده اند که نام ۳۵ نفر از آنها در کتاب «الغدیر» آمده است. الغدیر کتابی است که علامه امینی آن را نگاشته است.

۲۹. کدام همسر پیامبر (ص) روایتگر ماجرای نزول آیه ی تطهیر بود؟ پاسخ: اُم سَلَمَه

۳۰. امام توسط چه کسی تعیین می شود؟ پاسخ: توسط خداوند

۳۱. امام کدام یک از مسئولیتهای پیامبر (ص) را بر عهده نداشت؟ پاسخ: دریافت وحی

۳۲. متن قرآنی و ترجمه ی آیه ی تطهیر را بنویسید؟

۳۳. در زمان نزول آیه تطهیر کدام یک از اهل بیت حضور داشتند؟

۳۴. آیه تطهیر شامل أم سلمه همسر پیامبر (ص) نیز می باشد و ایشان دارای مقام عصمت است ص □ غ ✓

دعوت کرد. پس از وی حضرت علی علیه السلام، امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام آمدند. رسول خدا صلی الله علیه و آله آنان را نیز در کنار خود جای داد. آن گاه برای آنان این گونه دعا کرد:

◀ دعای پیامبر (ص)

◀ مقدمه و علت نزول آیه تطهیر

«خدایا! اینان اهل بیت من اند؛ آنان را از هر پلیدی و ناپاکی حفظ کن!»^۱

در همین زمان فرشته وحی آمد و آیه تطهیر را قرائت کرد.

همانا خدا اراده کرده که دور گرداند

از شما اهل بیت پلیدی و ناپاکی^۲ را

و شما را کاملاً پاک و طاهر قرار دهد^۳

معروف به آیه ی تطهیر

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ

عَنْكُمْ الرَّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ

و يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا^۲﴾

با تفکر در این آیه درمی یابیم که:

۱- این آیه، تعداد خاصی از خانواده پیامبر را در بر می گیرد که مقام عصمت دارند؛ یعنی در اینجا افراد خاصی از اهل بیت مورد نظر است و شامل سایر بستگان پیامبر نمی شود.

عکس ۲- چون این تعداد خاص معصوم اند، سخن و عمل آنان، مطابق با دین و بیان کننده دستورات الهی است. معلول

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برای آگاهی مردم از این موضوع، مدت ها هر روز صبح، هنگام رفتن به مسجد از

در خانه حضرت فاطمه علیها السلام می گذشت و اهل خانه را «اهل بیت» صدا می زد و آیه تطهیر را می خواند.^۴

تذکر: از آنجا که در زمان نزول این آیه از میان اهل بیت فقط امام علی، حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین علیهم السلام حضور داشتند، در این واقعه تنها نام این چهار بزرگوار ذکر شده است. در سخنان دیگر پیامبر صلی الله علیه و آله، امامان بعدی هم جزء اهل بیت شمرده شده اند.

نتیجه گیری

با بررسی این آیات و احادیثی که گفته شد، روشن می شود:

الف) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با هدایت و راهنمایی خداوند، حضرت علی علیه السلام و یازده فرزند ایشان را به جانشینی خود معرفی کرده است و آنان عهده دار مسئولیت امامت اند.

ب) لازمه این مرتبه از جانشینی، علم کامل و عصمت از گناه و اشتباه است؛ همان گونه که رسول خدا صلی الله علیه و آله این دو ویژگی را دارا بود.

ج) حضرت فاطمه زهرا علیها السلام جزء اهل بیت است و اگرچه عهده دار امامت نبوده، اما علم و عصمت

کامل دارد و پیروی از کلام و رفتار وی بر همه مسلمانان واجب و سرچشمه هدایت و رستگاری است.

۲- مقصود از پلیدی و ناپاکی در این آیه، گناه و آلودگی اخلاقی است.

۳- سوره احزاب، آیه ۳۳.

۴- کتاب های بزرگ اهل سنت، مانند صحیح مسلم، سنن ترمذی، صحیح بخاری، مسند احمد بن حنبل، سنن بیهقی، الدرالمشور سیوطی و أسد الغابه ابن اثیر، آیه تطهیر را در حق همین پنج تن نقل کرده اند (غایه المرام، هاشم بن سلیمان بحرانی، ص ۲۸۱).

۳۵. با توجه به سخنان پیامبر (ص) اهل بیت (ع) چه کسانی هستند؟ دوازده امام (ع) و حضرت فاطمه (س)

۳۶. لازمه ی عهده دار شدن مسئولیت امامت چه چیزی است؟ داشتن علم کامل و عصمت از گناه و اشتباه

۳۷. حضرت فاطمه (س) نیز از علم و عصمت کامل برخوردار بوده است. ص ✓ غ □

درباره آیه تطهیر

